

Uus ja tänapäevane ülevaade eesti rahvaluulest laiale lugejaskonnale

Aado Lintrop

- **Laugaste 30 aasta vanusele rahvaluuleõpikule annab hõlpu uus populaarne ülevaade.**
- **Tänavu möödus 30 aastat kõrgkoolidele mõeldud Eduard Laugaste õpiku “Eesti rahvaluule” esimese trüki ilmumisest.**

Riigid ja ideoloogiad muutusid, maailm astus globaalse arvutivõrgu ajastusse, ent kõige kättesaadavama eesti rahvaluulet süstemaatiliselt käsitleva ülevaateteosena püsis ikka Laugaste õpik, mis küll andis põhjaliku ettekujutuse eestlaste mõisa-aegsest majanduselust ja olmest ning regilaulude keelest ja poeetikast, kuid ei puudutanud isegi riivamisi tollaseid kaasaegseid folkloorivorme.

Peale ideoloogilistest põhjustest tingitud nihestuste sisaldab see õpik ka hulga tänapäevaks vananenud seisukohti ning on laia lugejaskonna jaoks liiga detailirohke ja raskepärane. Kuigi mullu valmis Tartu ülikooli tudengitele mõeldud internetipõhine eesti rahvaluule kursus, oli selge, et vaja on ka uut laiemale lugejaskonnale kättesaadavat rahvaluule ülevaadet.

Uues ülevaates püütakse vanade, nn klassikaliste folkloorižanride taustal esile tõsta tänapäevafolkloori, näidates, et paljud vanad rahvaluulevormid pole mitte hääbunud, vaid kaasajastunud. Isegi muinasjutust ja regilaulust rääkides püütakse näidata nende seoseid tänapäevaga. Eriti meie ajaga seotud on naljandite ja anekdootide ning mõistatuste käsitlused (Arvo Krikmann), mille kohta leiame häid näitetekste ka antoloogia köitest.

Õpik-käsiraamat algab Ülo Valgu vastusega küsimusele, mis on rahvaluule. See ei paku kindlat definitsiooni, vaid üritab folkloori piiritleda põhitunnuste kaudu. Veidi eksitav tundub alustuseks pandud võrdusmärk rahvaluule ja suulise pärimuse vahele, eriti arvestades järgnevate peatükkide põikeid netifolkloori ja muu kirjalikult leviva rahvaluule valdkonda. Ehk oleks siinkohal abi olnud suulise konversatsiooni ja arvutiklaviatuuri vahendusel toimuva suhtlemise võrdlemisest.

Eda Kalmre kirjutatud peatükid “Rahvaluule tänapäeval” ning “Laste- ja noortepärimus” pakuvad lugejale rohkesti äratundmisrõõmu ja aitavad tal näha rahvaluulet kõikjal enda ümber. Samasugust kaasa- ja sisseelamist võimaldavad peatükid rahvausundist (Valk) ja kommetest (Merili Metsvahi). Väga huvitav, tänapäevane ja ülevaatlik on Taive Särje kirjutatud rahvamuusika peatükk, mis muuhulgas räägib ka etnomusikoloogiast, muusikasüsteemist ja eesti rahvapillidest pilliliikide kontekstis. Traditsioonilisemat, kuid mitte igavamat lähenemisnurka pakuvad ülevaadet muistenditest (Metsvahi), muinasjuttudest (Risto Järv), rahvalauludest (Tiiu Jaago) ja rahvaluuležanridest (Valk).

Erialased eelistused

Siiski mõjub mulle kui folkloristile kummastavalt, et kui üldiselt domineerib püüd käsitlusi tänapäeva siduda, siis nenditakse muistendiülevaates ainult, et muutunud on muistendi teemad ja edastamisviisid. Kahjuks selgub, et üks produktiivsemaid

jutužanre tänapäeval – muistend – on ka antoloogias esindatud vaid paari uuema näitega. Siit võrsubki üks minu peamine etteheide tegijatele – kui väljaande õpiku-käsiraamatu osa on enam-vähem tasakaalustatud ning pakub mitmekülgset pilti eesti folkloorist, siis “Regilaulust netinaljadeni” tervikuna reedab liiga palju autorite erialaseid eelistusi.

Teades seda, et Metsvahi uurimisobjektiks on vanem usundiline muistend (eelkõige lood libahundist), ei imesta ma üldse, et leian antoloogiast vaid näpuotsatäie kohamuistendeid (kokku seitse), mis pealegi üksteist suures osas kordavad. Samuti ei imesta ma, miks imemuinasjuttude projekti vedav Risto Järv eelistab tekstivalikuski sama liiki jutte. Pigem paneb õlgu kehitama see, kui laiiale lugejaskonnale mõeldud teoses esitatakse kaks üksteisega suuresti kattuvat jutuvarianti (tekstid 176 ja 177 – Söepuder).

Veidi parem on lugu lauludega. Kuna ülevaate regilaulust on kirjutanud Jaago, rahvamuusika käsitluse aga Särge, pole antoloogiates ühe või teise autori otsesed eelistused nii silmatorkavad. Siiski näib rõhk kalduvat ühelt poolt hästi uuritud ja talletatud ning ka populaarsemale setu ainesele, teiselt poolt aga Särje meelispriirkonna Karksi regilauludele. Pealegi kannab nii teksti- kui ka plaadiantoloogia mitmeid kiirustamise märke. Lisaks sellele, et ilmselt on eelistatud kas parajasti töös olevaid või paremini tuntud ja kergemini kättesaadavaid tekste ja salvestusi, on tekstiantoloogia võrreldes õpikuga ka halvemini küljendatud.

Ent nagu öeldakse – tegijal juhtub mõndagi. Folkloristi ja usundiuurijana oleksin lootnud tekstiantoloogiast leida huvitavaid nüüdisaegseid usundilisi muistendeid. Koostajana oleksin kippunud neid ilmselt ka muudele juttudele eelistama. Paraku oleks tulemus olnud siis minu nägu. Seetõttu lõpetangi nentides, et Tartu ülikooli ja Eesti kirjandusmuuseumi folkloristid on hakkama saanud suure ja hea asjaga.